

Devlet Eliyle Toplu Cinayet Girişimi: Mısır'da 529 Kişiyeye Yönelik İdam Kararı

BERDAL ARAL

- Mısır'daki idam kararlarına karşı uluslararası toplumun kayıtsızlığı nasıl yorumlanabilir?
- İdam kararları hukuken meşru mudur?
- Mısır'da yargı bağımsız mıdır?

GİRİŞ

Bir süre önce, adı, yalnızca 'medeniyetler beşiği' olarak değil, Mübarek diktatörlüğünü alaşağı eden muhteşem bir halk devriminden dolayı da saygı ve hayranlıkla anılır olmuştu; şimdilerde ise demokrasiye kast eden darbecilerin kirli oyunları, kitlesel kıyımlar ve rejime 'hizmet eden' yargı kurumu ile kaygı ve kızgınlıkla anılıyor Mısır. 3 Temmuz 2013'te, Genelkurmay Başkanı ve Savunma Bakanı Abdulfettah el-Sisi öncülüğünde Mısır tarihinde gerçekleşen ilk demokratik seçimler sonrasında Cumhurbaşkanı seçilen Muhammed Mursi'yi alaşağı eden askeri darbeye karşı ülke çapındaki protesto gösterileri kapsamında Minye'de sivil sokak eylemleri sırasında tutuklanan darbe karşıtı Müslüman Kardeşler mensubu 529 sanık, 24 Mart 2014'te Minye Ceza Mahkemesi tarafından idam cezasına mahkum edilmiş bulunuyor. Eğer ülkenin en yüksek dinî mercii olan Mısır Müftüsü bu kararı onaylarsa idam kararları infaz edilecek.

Mısır yargısının ülkenin son 60 yıllık tarihinde ülkenin başına tebelleşmiş askerî rejimlerle yakın bir işbirliği içinde olduğu iyi biliniyor. Bugün de Mısır yargısının, cuntanın muhalefeti susturmak için giriştiği

devlet terörüne, keyfi tutuklamalara, ve katliamlar silsilesine, dünya hukuk tarihinde örneğine pek rastlanmayan bir 'karar'la katkı sunmuş olduğu açıkça görülüyor. Temmuz 2013 darbesi sonrasında, Mısır'da, zulüm, baskı ve keyfiliğin sınır tanımadığı ayan beyan ortada.

BATI DÜNYASI, İDAM KARARLARI, İSLAMOFOBİ

Darbeye ve darbecilere açık veya örtük olarak destek veren Batı, şimdi idam cezaları hususunda geri adım atılması çağrısı yapıyor. Sözgelimi, Avrupa Birliği Dış İlişkiler ve Güvenlik Politikasından Sorumlu Yüksek Temsilcisi Catherine Ashton, bu kararları eleştirerek, âdil yargılama hakkına uygun bir muhakeme yapılması gerektiğini söylüyor; "bu, Mısır'ın demokrasiye geçiş sürecinin sıhhati açısından özel bir önem taşıyor" diyor.¹ Buradan anlıyoruz ki, Mısır darbesi, Avrupa Birliği ülkelerinin görüşüne göre, Mısır gibi gelişmekte olan ülkelerde, demokrasinin katli olarak değil, demokrasiye geçiş sürecinin olmazsa olmaz şartlarından birisi olarak görülmelidir. Amerika Birleşik Devletleri (ABD) Dışişleri Bakanı John Kerry ise, bu idam karar-

1. "Egypt: Ashton (EU) expresses concern for 529 death sentences", ANSAmed, 25 Mart 2014.

Berdal ARAL

Lisans eğitimini Ankara Üniversitesi Uluslararası İlişkiler bölümünde, yüksek lisansını University of Kent'te uluslararası hukuk alanında ve doktorasını da aynı alanda University of Glasgow'da tamamlamıştır. *Uluslararası Hukukta Meşru Müdafaa Hakkı* ve *Üçüncü Kuşak İnsan Hakları Olarak Kolektif Haklar* kitaplarının yazarı olan Prof. Dr. Berdal Aral, halen İstanbul Şehir Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde görev yapmaktadır.

larından ‘endişe duyduğunu’ Mısır yönetimine bildirmiş bulunuyor.² Bu arada, ABD Dışişleri Bakanlığı, Mısır’daki tüm taraflara çağrı yaparak, demokrasiye geçiş sürecine herkesin müdahil olması gerektiğini hatırlatıyor.³ Aslında ABD ile Avrupa arasındaki cuntacıları kollayan bu benzerlik gözden kaçacak gibi değil. Demokratik yönetimin yasadışı darbeyle alaşağı edildiği Mısır’ın üyeliğini askıya almış bulunan Afrika Birliği, insan hakları ve demokrasi konusunda Batı dünyasından daha ilkel ve tutarlı olduğunu kanıtıyor. Bu açıdan hem ABD’nin hem de Avrupa Birliği’nin, 529 kişinin idama mahkûm edilmesine ilişkin mahkeme kararına yönelik ‘yumuşak’ uyarıları dikkat çekici.

Bütün bu yaşananlar, aynı zamanda, başta Batılı devletler olmak üzere, önde gelen uluslararası aktörlerin ortak bir İslamofobik tutum içinde olduklarını da ortaya koymaktadır. İslam’ın herhangi bir İslam ülkesinde toplumsal, iktisadî ve siyasî dönüşüm sürecinde önemli bir referans çerçevesi olarak öne çıktığı ya da İslam dünyasının İslam ve anti-emperyalizm ortak paydasında bütünleşme arayışlarına girdiği dönemlerde, bu arayışları boşa çıkarmak, temel bir strateji olarak temayüz etmiştir. Suriye’deki Baas rejiminin akıl almaz zalimliğine ve rutinleşmiş etnik kıyımına karşı üç maymunları oynamak, İsrail’in Filistin halkına yönelik devlet terörüne kayıtsız kalmak ve Mısır’ın taze demokrasisine ve halkın yeşeren umuduna son veren askerî darbeye karşı darbecilerin yanında yer almak, bu Makyavelist stratejinin birer izdüşümüdür. Bu da doğal olarak hem Türkiye’de, hem de başka İslam coğrafyalarında puslu havayı kollayan cuntacı taifesinin umutlarını yeşertmektedir.

İSLAM DÜNYASI VE BAŞKA ULUSLARARASI AKTÖRLER

Batı’nın bütün dünya halklarınca iyi bilinen menfaat eksenli sessizliği, 529 kişiyi idama mahkûm eden bu dava ekseninde İslam dünyasının genel kayıtsızlığı ile

örtüşmüş bulunuyor. Bu kayıtsızlık başta kendi halkının özgürlük, adalet ve onur arayışından bir heyula gibi korkan (Arap) Körfez ülkeleri olmak üzere İslam dünyasının çoğunlukla halklarının gözünde saygınlığı ve meşruiyeti olmayan ‘işbirlikçi’ rejimlerce yönetilmeye Arap devrimlerinden sonra dahi devam ettiğini ortaya koymaktadır. Bu utanç verici yargı kararı karşısında duruma açıkça tepki veren ender ülkelerden biri Türkiye olmuştur. Rusya⁴, Çin⁵ ve Hindistan⁶ gibi önemli diğer uluslararası aktörler ise menfaatlerini önceleyerek konuya uzak durmayı tercih etmiş durumdadır.

DAVAYA İLİŞKİN HUKUKSAL ÇARPIKLIKLAR

Mısır’daki darbe rejiminin suç listesi epeyi kabarık. Söz gelimi, Kahire’nin Rabia ve Nahda meydanlarında ve ülkenin değişik şehirlerinde 14 Ağustos 2013’teki cunta karşıtı gösteriler sırasında Mısır genelinde 2600 kişi vahşice katledildi, 7000 kişi de yaralandı. Rabia katliamı sonrasında ülke çapında düzenlenen gösteriler sırasında ise en az 600 kişinin öldürüldüğü biliniyor. Cumhurbaşkanı Mursi’nin el-Sisi liderliğinde askeri bir darbe ile alaşağı edilmesinden sonra önemli bir çoğunluğu Müslüman Kardeşler taraftarı en az 16 bin kişi tutuklandı. Bunların birçoğunun işkence gördüğü bilinmektedir. Bugün binlerce Mursi taraftarı Mısır hapisanelerinde çile çekerken yüzlerce göstericinin güvenlik güçlerince katliamına ilişkin ciddi bir soruşturma açılmış değil. Minye’deki yargı kararını bu ‘kirliliğin’ bir parçası olarak görmek o nedenle isabetli olacaktır. Müslüman Kardeşler üyeleri, cunta rejiminin bunca katliamlarına ve provokasyonlarına rağmen silaha sarılmama konusunda bugüne dek müthiş bir kararlılık sergilediler. Bu hareket, zalimane idam kararlarına rağmen, şiddet yoluna başvurulmayacağını bir kez daha ifade etmiş bulunuyor.

Bu noktada Minye Ceza Mahkemesinin almış olduğu bu karara ilişkin yargılamaya biraz daha yakından

2. “Kerry ‘deeply troubled’ by Egypt death sentences”, *Abram Online*, 27 Mart 2014.

3. Marie Harf, 24 Mart 2014, <http://www.state.gov/r/pa/prs/dpb/2014/03/223870.htm#EGYPT>

4. Çeçenistan’daki savaşta her türlü savaş ve insanlık suçunu işlemiş bir devlet.

5. Kendisi vahim insan hakları ihlâlcisi bir devlet olup, özellikle Doğu Türkistan’daki insan hakları ihlâlleri ‘insanlığa aykırı suç’ niteliğindedir.

6. Bağımsızlık isteyen Keşmir’de Müslüman topluluğa hunharca davrandığı bilmektedir.

bakalım. Yüzlerce göstericinin güvenlik güçlerince katledilmesi sonrasında çıkan kitlesel protesto gösteriler sırasında Minye'deki sanıkların şu suçları işledikleri mahkemece iddia edildi: Bir polis memurunu öldürmek, yasadışı Müslüman Kardeşler örgütüne üye olmak, şiddete başvurmak, kamu düzenini bozmak, vandalizm, polis karakoluna saldırı, yasadışı gösteri yapmak.

Minye'deki bu yargılamalar sırasında, dünya hukuk tarihine geçmesi mukadder olan ve bu mahkeme-yi bir 'tuhafıklar komedyası'na dönüştüren pek çok hukuk garabeti yaşandı:

Mısır'daki cunta yönetimi Müslüman Kardeşler'i Aralık 2013'te yasa dışı bir örgüt olarak ilân etmiş, bu örgüte üyeliği yasaklamıştı. Oysa idam cezalarına konu oluşturan cunta karşıtı gösteriler, Ağustos 2013'te vuku bulmuştu. Burada, 'yasaların geriye yürümezliği-ne' ilişkin evrensel hukuk ilkesi açıkça yok sayılmıştır.

Öte yandan, böylesine çok sanıklı bir davada idam kararları daha ikinci duruşmada açıklanmıştır. Mahkemenin baş yargıç, savcılık tarafından hazırlanan dava dosyasındaki yüzlerce belgenin savunma avukatlarınca incelenmesi için davanın bir sonraki celseye ertelenmesine izin vermemiştir. Dava boyunca mahkeme ne savunma avukatlarına söz vermiş, ne de soruşturma dosyasında yer alan 3000 sayfalık bilgi, bulgu ve iddiaları, incelenmek üzere savunma avukatlarına tevdi etmiştir. Sanıkların her biri kendilerine yönelik suçlamaların ne olduğunu tam olarak bilebilme imkânından yoksun bırakılmıştır. Daha da ötesi, sanıkların büyük çoğunluğu gıyaben yargılanmıştır.

Bu karar hiç kuşkusuz uluslararası insan hakları hukukunun açık bir ihlâlidir. Minye mahkemesi 'âdil yargılanma hakkı'nı göz ardı etmiştir. Sanıkların 'savunma hakkı' yok sayılmış, 'yasaların geriye yürümezliği' ilkesi göz ardı edilmiş, 'suçun şahsiliği ilkesi' yok sayılarak sanıklar topluca mahkûm edilmiştir. Üstelik avukatların sanıklar lehine sundukları deliller mahkeme tarafından dikkate alınmamıştır.

2011 yılında halk devrimi sonucu iktidardan alaşağı edilen Hüsnü Mübarek döneminde de, siyasi suçlular zaman zaman idama mahkûm edilir, bunların bazıları kimi zaman tahliye edilirdi. Ne var ki, 529 sa-

nığa verilen ölüm cezası, yargıya ilişkin keyfiliğin her daim ayyuka çıktığı Mısır tarihinde bile görülmemiş bir olaydır. Mısır'daki yargı kurumunun bugün evrensel hukuk standartları açısından tam bir 'garabet' düzeyine varmış olan seviyesizliği, keyfiliği ve müesses nizama karşı çıkanlara yönelik ayrımcı tutumu, Minye'deki bu yargılamalarda bir kez daha ayyuka çıktı. Mahkemece verilen kararların hak, hukuk ve adalet ölçülerine göre belirlendiği bir yargısal yapı ve mekânizma ihdas edilemediği sürece, Mısır'daki cezaî yargılama sisteminin hakkaniyet ve adaletten fersah fersah uzak olacağı açıktır. Bugün Mısır mahkemeleri hak ve adaletin takipçisi olmak bir yana, cunta idaresi altındaki Mısır devletinin askerî darbe düzenine karşı çıkan halka karşı yürüttüğü kirlî savaşın adeta 'intikam tuğaylarına' dönüşmüştür. Mısır'da mahkemelerin kimi zaman doğrudan cuntadan talimat aldıklarına dair yaygın duyumlar da vardır. Âdeta tavuk boğazlar gibi yüzlerce insanın tek bir davada idama mahkûmiyeti pek görülmüş bir şey değildir.

İDAM KARARLARI VE ULUSLARARASI HUKUK

Uluslararası hukuka göre, en ağır suçlar söz konusu olduğunda bir mahkemenin idam kararı vermesi ancak ve ancak âdil yargılama hakkının ve usul kurallarının titizlikle gözetilmesi kayd ü şartı ile mâkul ve meşru sayılır. Hiç kuşkusuz bir siyasi gruba üye olmak ya da sokak gösterilerine katılmış olmak, 'en ağır suçlar' kategorisine girmez. Üstelik savunmanın lehine olan delillerin mahkeme tarafından göz ardı edilmesi, bu mahkemenin tarafsızlık ve bağımsızlığına açıkça gölge düşürmüştür. Minye'deki mahkemenin cuntaya karşı çıkan muhaliflerin ezilmesi sürecinde rejimin 'ideolojik bir ortağı' gibi davrandığı açıktır.

SONUÇ

Mısır'da Sisi liderliğindeki cunta rejimine karşı mücadeleden eden bir Mısırlının belirttiği üzere, 529 kişiyeye yönelik bu idam kararları, aslında "muhalefeti ve özellikle de İslamcı muhalefeti korkutma ve terörize etme girişimidir." İdam kararlarının temyiz sonunda geri alınması durumunda bile, Mısır'daki cunta rejimine ve

bu ülkedeki yargıya ilişkin burada ifade edilen görüşler bâkî kalacaktır. Uluslararası düzeyde tanınmış gazeteci Robert Fisk'in ifadesiyle, ülkesini kendi mülkü gibi gören Arap ülkelerindeki diktatörlere karşı bugüne dek sokağa çıkarak, onur, özgürlük ve adalet savaşın-

da canını vermekten çekinmeyen şehitler, aslında 'bu ülkeler zalim diktatörlere değil, halka aittir' mesajını vermişlerdir.⁷

7. Robert Fisk, "Bankers are the dictators of the West", *The Independent*, 10 Aralık 2011.

SIYASET, EKONOMİ VE TOPLUM ARAŞTIRMALARI VAKFI
FOUNDATION FOR POLITICAL, ECONOMIC AND SOCIAL RESEARCH
مركز الدراسات السياسية والاقتصادية والاجتماعية

www.setav.org | info@setav.org | [@setavakfi](https://www.instagram.com/setavakfi)

SETA | Ankara

Nenehatun Caddesi No: 66 GOP Çankaya
06700 Ankara TÜRKİYE
Tel: +90 312.551 21 00 | Faks: +90 312.551 21 90

SETA | İstanbul

Defterdar Mh. Savaklar Cd. Ayvansaray Kavşağı
No: 41-43 Eyüp İstanbul TÜRKİYE
Tel: +90 212 395 11 00 | Faks: +90 212 395 11 11

SETA | Washington D.C.

1025 Connecticut Avenue, N.W., Suite
1106 Washington, D.C., 20036 USA
Tel: 202-223-9885 | Faks: 202-223-6099

SETA | Kahire

21 Fahmi Street Bab al Luq Abdeen
Flat No 19 Kahire MISIR
Tel: 00202 279 56866 | 00202 279 56985